

25/01/2010

Opinió | 00:08 h.

25/01/2010

Penjant d'un fil

CORRUPCIÓ I REFORMA ELECTORAL (I 2)

"A l'hora de votar cada elector ordenaria els candidats segons les seves preferències"

Carles Boix

En un primer article penjat al [Singular el 16 de novembre](#), vaig encetar una discussió sobre la relació potencial entre corrupció política i la reforma del sistema electoral català. Com que la insatisfacció de l'opinió pública catalana (i espanyola) no sembla que hagi parat de créixer en aquests darrers mesos, reprenc (i tanco) les reflexions que vaig començar aleshores.

L'article del 16 de novembre avançava tres tesis bàsiques. Primer, el sistema proporcional amb llistes tancades (imperant a Catalunya ara) és extraordinàriament opac i, per tant, no gaire capaç per si sol de baixar el nivell de corrupció: els electors no saben qui són els seus representants (llevat del cap de llista), no en coneixen la seva qualitat i no poden dir a què es dediquen a fer cadascun d'ells al Parlament. Segon, aquest sistema dóna una força desproporcionada al cap de llista en un sentit doble. De cara enfora, com a cara visible del partit, el líder polític és, a la pràctica, l'únic mecanisme que el ciutadà pot utilitzar per mesurar la seva satisfacció amb el partit que ha de triar. De cara endins, el converteix en una mena de dictador: els polítics del partit han de plegar-se a la seva voluntat si volen aparèixer a les llistes electorals futures i han de maniobrar d'una manera normalment sinuosa (i sovint sinistre) per sobreviure i avançar dins de la maquinària política. Aquesta forma d'operar ha de tenir, a llarg termini, conseqüències desastroses sobre la qualitat mitja del polític professional: hi ha poques persones que, tenint millors alternatives al món empresarial i privat, acceptin viure una vida de tacticisme i dissimulació. Tercer, un sistema proporcional amb llistes obertes posa remei a aquests problemes, però només parcialment: les circumscripcions catalanes són tan grosses que sembla impossible creure que els votants puguin arribar a destriar la qualitat de les dotzenes de polítics que es presenten en una llista qualsevol; i, al cap i a la fi, en un sistema de llistes de partits la màxima guerrista de "el que se mueva no sale en la foto" continua vigent. Tenint en compte els problemes que plantegen els sistemes de llistes (inevitables a les lleis de representació proporcional), l'article de novembre tancava reconeixent que, a l'hora d'oferir un sistema millor per controlar la qualitat dels polítics (que l'article identificava amb els préssecs en venda a la plaça), el sistema majoritari anglo-saxó, on cada diputat surt escollit en una circumscripció única, semblava millor.

Malauradament (o, potser, afortunadament) el món és més complicat (i el sistema electoral majoritari britànic menys atractiu) que l'exemple dels préssecs que feia servir per dues raons. En primer lloc, aquest sistema crea unes barreres extraordinàries a l'entrada de minories de tota mena, incloses aquelles minories il·lustrades disposades a lluitar per la regeneració democràtica del seu país.

A tall d'exemple, imaginem que, sota aquest sistema, una circumscripció electoral qualsevol envia un diputat al parlament. Suposem que habitualment s'hi presenten dos candidats: un d'esquerres, el sr. E, i un de centre, el sr. C. Suposem que esclata un escàndol financer important i hi ha indicis que tant els amics del sr. E com els del sr. C fan operacions urbanístiques poc clares. Un ciutadà de peu, el sr. H, decideix presentar-se a les eleccions amb el senzill eslògan d'honestedat i mans netes. Atraure una majoria dels votants no és certament impossible: però, creu algú que els electors de la circumscripció sacrificaran ràpidament tots els avantatges que ha generat el polític E (que sol guanyar l'escó) en impostos, transferències i subsidis públics a canvi de les promeses d'un perfecte desconegut, el sr. H? Potser una minoria votarà el sr. H de bon grat. Però, recordem-ho un cop més, el sr. H necessita molt més que una minoria de bona voluntat per prevaler sobre els polítics de sempre.

I, en segon lloc, precisament perquè crea aquestes barreres d'entrada tan considerables, el sistema majoritari tendeix a convertir cada circumscripció electoral en el feu particular del diputat elegit. Tant als Estats Units com a la Gran Bretanya més del 80 per cent dels diputats tenen unes majories superiors al 60 per cent dels vots: aquests escons només canvien de partit quan el diputat en qüestió decideix retirar-se voluntàriament (o involutàriament, esclar) de la vida política. Tot això és acceptable en un país gros. Tanmateix, en un país tan petit com Catalunya, no faria més que reforçar un teixit de clienteles i favors ara controlat per un grup reduït de parlamentaris invencibles.

Probablement per totes les raons exposades, la reforma electoral que els experts solen posar a la taula a Catalunya és una combinació de llistes proporcionals i de districtes uninominals seguint el sistema alemany. Aquesta proposta representa, sense cap mena de dubte, una millora respecte al sistema actual. Adoptant aquest sistema, però, el sistema de llistes tancades es mantindria vigent. I els partits com a maquinàries continuarien dominant l'escena pública: al sistema alemany la quantitat d'escons assignats per llista s'ajusta a l'alça per assegurar la proporcionalitat en la distribució d'escons al Bundestag. I, sí, el coneixement personalitzat dels polítics i la seva fiscalització per part dels votants augmentaria. Tot i això, no sabem si gaire: al cap i a la fi el sistema està fet per assegurar la posició predominant dels partits i les seves llistes.

Per això, em permeto suggerir un sistema electoral alternatiu més senzill i més transparent. En aquest sistema, que es practica amb algunes diferències a, per exemple, Irlanda, els districtes tindrien una grandària mitjana, d'uns sis a vuit escons: això permetria els votants conèixer els candidats i els guanyadors de prop, però alhora preservaria una certa proporcionalitat en els resultats. A l'hora de votar cada elector ordenaria els candidats segons les seves preferències. I simplement obtindrien els escons del districte els candidats que acumulessin més suport per part dels votants. Aquesta estructura combinaria la relació directa entre representants i representats sense distorsionar, com fa el sistema britànic, l'electorat i els seus interessos.

